

УДК 37:658

Сощенко О.В.

студент

Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ

INNOVATION IN DEVELOPMENT MANAGEMENT ENTERPRISES MARITIME ECONOMY

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто теоретичні аспекти інноваційного менеджменту на підприємствах морегосподарського комплексу. Обґрунтовано основні етапи управління інноваційною діяльністю на підприємствах морегосподарського комплексу, з визначенням методів аналізу їх діяльності. Обґрунтовано шляхи реалізації і розвитку інноваційної діяльності на підприємствах морегосподарського комплексу. Визначено механізм управління інноваційними процесами на підприємствах морегосподарського комплексу.

Ключові слова: інновації, інноваційний менеджмент, інноваційний процес, інноваційна стратегія, морегосподарський комплекс.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены теоретические аспекты инновационного менеджмента на предприятиях морехозяйственного комплекса. Обоснованы основные этапы управления инновационной деятельностью на предприятиях морехозяйственного комплекса, с определением методов анализа их деятельности. Обоснованы пути реализации и развития инновационной деятельности на предприятиях морехозяйственного комплекса. Определен механизм управления инновационными процессами на предприятиях морехозяйственного комплекса.

Ключевые слова: инновации, инновационный менеджмент, инновационный процесс, инновационная стратегия, морехозяйственный комплекс.

ANNOTATION

In the article the theoretical aspects of innovation management in enterprises of marine economy. Grounded basic stages of innovation activities in enterprises of marine economy as determined by analysis of their activity. The ways of implementation and development of innovation in enterprises of marine economy. The mechanism of innovative process at marine economy.

Keywords: innovation, innovation management, innovation process, innovation strategy, marine complex.

Постановка проблеми. Важливою передумовою розвитку економіки України є оптимальне використання її потенціалу, що є можливим за умови ефективного використання потужностей транспортного комплексу. Важливою складовою транспортної системи України є її морегосподарський комплекс. Для розвитку України як морської держави необхідно відродити національний флот та забезпечити ефективне функціонування портової галузі. Портова система забезпечує виконання експортно-імпортних операцій економічних суб'єктів та обслуговує транзитні вантажопотоки. Ефективна робота підприємств морського транспорту є підґрунтям для забезпечення соціально-економічного розвитку прибережних міст України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методичні аспекти розвитку іннова-

ційного менеджменту розкриваються в працях вітчизняних дослідників, а саме І.О. Іртицевої, Т.В. Стройко, О.М. Кібік, О.П. Подцерковного, Є.О. Бойко, Ю.З. Драпайло, В.О. Котлубай, Г.С. Трофименко, В.О. Зелік та ін. Але незважаючи на значні розробки у цьому напрямку, виникає потреба у більш детальному дослідженні розвитку інноваційного менеджменту на підприємствах вітчизняного морегосподарського комплексу.

Формування цілей статті. Метою статті є комплексне дослідження інноваційного менеджменту на підприємствах морегосподарського комплексу, з використанням світового досвіду та опрацювання вітчизняної практики в контексті законодавства та реалій функціонування в країні.

Виклад основного матеріалу досліджень. Перехід до ринку спрямовує підприємства легкої промисловості на переорієнтацію окремих видів діяльності у відповідності до ринкових умов і створення та впровадження нових видів інноваційної конкурентоспроможної продукції, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, скорочення витрат виробництва, впровадження ринкових організаційних структур управління та відносин в колективах тощо. Тому перед підприємствами даної промисловості стоять завдання по розробці ефективного управління розробкою та впровадженням нового товару, ефективної організації роботи колективу, розробки та впровадження конкурентоспроможної продукції та забезпечення її виробництва за умови високої якості та низької собівартості.

Ефективність діяльності різних видів транспортних підприємств, серед яких провідну роль в Україні відіграють суб'єкти господарювання в морегосподарському комплексі, значною мірою визначає результати функціонування різних економічних суб'єктів, серед яких слід відзначити держави, суб'єкти господарювання, домогосподарства, тощо. Це означає, що, результати розвитку соціально-економічних систем морегосподарського комплексу обумовлюють рівень конкурентоспроможності національної соціально-економічної системи.

У межах кожної держави, у сформовано національний господарський комплекс, яким є

сукупність усіх організацій, установ, закладів і підприємств країни, які об'єднуються в одне ціле не лише спільною територією, але й тісними і постійними господарськими зв'язками. Національний господарський комплекс функціонує в умовах внутрішнього ринку. Відповідно можна визначити поняття «морегосподарський комплекс» як територіальне поєднання суб'єктів господарської діяльності галузі морського транспорту, суб'єктів інших галузей, незалежно від форм власності, з метою задоволення потреб населення та суспільного виробництва в продукції та послугах морського транспорту за допомогою використання природних, інтелектуально-професійних ресурсів і створених людиною засобів [1].

Розвинутий морегосподарський комплекс може стати одним із наріжних каменів нашої економічної незалежності і процвітання. Щоб це сталося потрібна системна, наполеглива і послідовна робота вчених, економістів, бізнесменів, спеціалістів галузі, працівників вищої і середньої спеціальної освіти.

Розвиток соціально-економічної системи будь-якого підприємства морегосподарського комплексу залежить від ефективних методів його управління, яке викликає якісні зміни в його економічній системі, сприяє загальному розвитку та розвитку окремих складових капіталу, корпоративної культури. Одним із ефективних методів управління на підприємствах морегосподарського комплексу є інноваційний менеджмент.

«Інноваційний менеджмент» (порівняно нове поняття в науково-управлінському середовищі) являє собою самостійну галузь управлінської науки та професійної діяльності, яка спрямована на формування й забезпечення умов інноваційного розвитку будь-якої організації.

Інноваційний менеджмент у загальному вигляді — це складний механізм дії керуючої системи, яка створює для інноваційного процесу та інноваційної діяльності сприятливі умови й можливості для розвитку і досягнення ефективного результату [2]. Інноваційне управління створює умови як виживання, так і зростання господарських організацій, формування наукомістких галузей, що ведуть до корінних змін асортименту товарних ринків, зростання продуктивності праці, конкурентоспроможності підприємств, держави [3].

Організація інноваційних процесів суттєво залежить від стану розвитку науки, техніки і виробництва, адже нині, в умовах науково-технічної революції, ні техніка, ні виробництво не можуть розвиватися і вдосконалюватися без здійснення наукових досліджень і розробок. У свою чергу розвиток науки без досконалої техніки (виміральної, експериментальної) теж неможливий. Для України проблема розвитку інноваційної діяльності є надзвичайно актуальною, тому що проблема підвищення ефективності виробництва стоїть перед кожною

підприємницькою структурою, оскільки переважна їх більшість утворена в процесі приватизації на базі колишніх державних підприємств. Слід зазначити, що майже всі підприємства працюють на застарілому обладнанні, а технології, котрі використовують у базових галузях, залишилися на рівні досягнень науково-технічного прогресу 50-60-х років. Це свідчить, що інноваційний розвиток вітчизняних підприємств перебуває на низькому рівні. Проте варто наголосити, що це стане можливим за умов поживлення інноваційної діяльності на всіх рівнях економічної системи бо не секрет, що нині приватизовані і державні підприємства працюють неефективно.

Управління інноваційною діяльністю на підприємствах морегосподарського комплексу, повинен передбачати:

- розроблення інноваційних цілей розвитку;
- створення системи інноваційних стратегій;
- аналіз зовнішнього середовища з урахуванням невизначеності та ризику;
- аналіз інноваційного потенціалу фірми;
- оцінку ситуації на ринку;
- пошук інноваційних ідей, ліцензій, ноу-хау;
- прогноз ситуації на ринку;
- формування інноваційного та інвестиційного портфеля, розроблення проєктів;
- планування та організацію наукових розробок, їх запровадження у виробництво;
- удосконалення організаційних структур управління;
- управління персоналом;
- оцінку ефективності інноваційної діяльності;
- процедуру прийняття управлінських рішень;
- вивчення ринкової кон'юнктури, інноваційної діяльності конкурентів;
- дослідження ринку для нових продуктів і технологій (ємність ринку, умови й еластичність попиту тощо);
- прогнозування діяльності, характеру та стадій життєвого циклу нової продукції (на цій підставі приймаються рішення про розміри виробничих потужностей, обсяги капіталовкладень);
- дослідження ресурсів, необхідних для проведення інноваційних процесів;
- аналіз ризиків інновацій, визначення методів їх мінімізації;
- розробку варіантів кооперації в науково-дослідній сфері з конкурентом;
- вибір організаційної форми створення, освоєння й розміщення на ринку нових товарів (моніторинг інноваційного проєкту, внутрішній або зовнішній венчур);
- оцінку ефективності інвестиційного проєкту;
- дослідження доцільності та планування найадекватнішої форми передавання технології в процесі створення, освоєння, розміщення на

ринку (ліцензії, трансфери, науково-технічне співробітництво).

Вибір напрямків інноваційного розвитку підприємства починається з постановлення цілей і завдань інноваційного розвитку в рамках обраної місії підприємства, аналізу внутрішніх та зовнішніх умов господарювання, пошуку ресурсів для інноваційної діяльності та ефективного їх розподілу, продовжується генеруванням альтернативних напрямів діяльності, їх оцінкою, ранжуванням за пріоритетністю впровадження і закінчується остаточним вибором. У цьому процесі використовуються такі методи аналізу:

1) SWOT-аналіз, який базується на визначенні та порівнянні ринкових можливостей і загроз із сильними і слабкими сторонами функціонування підприємства. Найбільш доцільний до реалізації є напрямок, де співпадають сильні сторони та ринкові можливості підприємства;

2) STP-аналіз, за допомогою якого визначають цільові сегменти ринку, на яких підприємство може у повній мірі реалізувати власні порівняльні переваги і нівелювати існуючі недоліки відносно конкурентів;

3) GAP-аналіз, який дає можливість на основі дослідження фактичних і потенційних потоків прибутку від реалізації різних видів продукції виділити прогалини ринку, які можна заповнити інноваційною продукцією;

4) стратегічна модель Портера, яка дозволяє підприємству виявити власні конкурентні переваги залежно від частки ринку, яку воно займає та рівня рентабельності окремих видів продукції та на підставі цього здійснити вибір інноваційного напрямку розвитку;

5) матриця Бостонської консультативної групи, за допомогою якої, порівнюючи існуючі або прогнозовані частки охопленого ринку та темпи їх зростання, підприємство для кожного з видів власної продукції оцінює їх ефективність та визначають варіанти подальшого інноваційного розвитку;

6) матриця «Мак Кінсі-Дженерал Електрик», на основі якої через а підставі порівняння привабливості фактичних чи потенційних ринків і конкурентоспроможності конкретних видів діяльності виділяють ті, де можна найбільш повно реалізувати інноваційних напрямком розвитку [4].

Ефективний розвиток інноваційного менеджменту на підприємствах морського господарського комплексу, можливий при ефективній взаємодії морських транспортних і виробничих підприємств з органами місцевої влади, науковими та навчальними закладами регіону, але є ефективним інструментом реалізації планів глибоких перетворень морського господарського комплексу, закладених в Морський доктрині України до 2035 року та Стратегії розвитку морських портів України. Дана взаємодія можлива лише завдяки розвитку морських кластерів.

Кластерний підхід до розвитку морської галузі передбачає формування взаємопов'язаних

ланок морської та суміжних з нею галузей в межах регіону та країни, який забезпечує найбільші можливості інтеграції бізнесу, науки та влади задля прискорення науково-технічного прогресу, соціально-економічного та еколого-соціального розвитку регіону та його ефективної інтеграції у світовий економічний простір. Формування морського господарського кластеру має забезпечити Україні входження до числа провідних світових гравців в морській індустрії, обумовить відродження морської галузі, яка є стратегічною, оскільки від стану та розвитку цієї галузі залежить економічна, екологічна, продовольча, транспортна, енергетична, військова безпека України [5].

Досвід провідних морських держав світу свідчить про перспективність кластерного підходу до відродження та розвитку морської галузі. Європейський Союз, Норвегія, США, Японія, Південна Корея, Китай створили спеціальні регуляторні умови для розвитку морської індустрії як єдиного комплексу (кластера) взаємообумовлених видів економічної діяльності [6].

Ефективність застосування інноваційного менеджменту розвиненими країнами світу підтверджують їх досягнення в інноваційній сфері. США сьогодні є лідерами у створенні та впровадженні інновацій. Про це свідчить кількість зареєстрованих патентів та витрати на R&D (Research and Development), а також кількість інноваційних стартапів і розвиток венчурних компаній. Інші країни складають все серйознішу конкуренцію США, концентруючись на чотирьох складових, таких як покращення науки, популяризація інженерної та математичної освіти, залучення високоосвічених іммігрантів до розробок, збільшення державних витрат на дослідження та створення пільгової системи [7].

Існує декілька шляхів реалізації і розвитку інноваційної діяльності. До них відносять бізнес-інкубатори, технопарки, міжнародні спільні підприємства.

Отже, для створення механізму управління інноваційними процесами на підприємствах морського господарського комплексу повинна бути створена система інноваційного менеджменту. В цілому для вирішення проблеми формування теоретичного та практичного менеджменту варто врахувати такі моменти:

1. Активізація теоретичних досліджень у сфері інновацій та її сучасних концепцій для створення можливостей прогнозування перспектив довгострокового техніко-економічного розвитку суспільного виробництва, впливу на зміни у фазах ділових циклів.

2. Законодавчим органам при розробці стратегії розвитку інноваційних процесів на всіх рівнях економіки (зокрема при розробці механізму реалізації державної науково-технічної політики) спиратись на пошук найоптимальніших форм взаємовигідної співпраці регіональних організаційних структур управління інно-

ваційною діяльністю підприємств, що здатні до створення і адаптації інновацій.

3. На всіх рівнях формувати у сучасних менеджерів та бізнесменів філософію, підприємництва як основи підприємницької інноваційності, відповідної новим організаційним формам інноваційного бізнесу.

4. На державному рівні при розробці програми розвитку та підтримки підприємництва більше уваги приділяти формуванню вітчизняної системи інноваційного підприємництва як рівноправної його складової, сприяти формуванню відповідних організаційних структур, фінансового механізму та системи податкових пільг.

5. Зосередити увагу керівників вітчизняних підприємств на доцільності використання світового досвіду у фінансуванні інноваційних процесів, особливо тих інструментів, які б дозволяли оперативно залучати додаткові фінансові ресурси в необхідному обсязі з максимальним ефектом за мінімальною вартістю і на потрібний термін.

6. Об'єднати зусилля науковців, зацікавлених у створенні моделі інноваційного менеджменту, для розробки його методології, заснованої на інтелектуальному продукті еволюції системи знань науки управління про методи впливу на людей в процесі інноваційної діяльності, а також розробки ефективної системи мотивації праці дослідників та розробників новинок, ноу-хау як динамічного елементу управління, пов'язаного з впливом на інтереси учасників процесу «дослідження — виробництво».

7. Особливо відповідальна роль відводиться організаціям та закладам освіти в цілісній системі інноваційної діяльності для максимального використання інтелекту персоналу в усіх напрямках економічного розвитку шляхом формування особистості сучасного інноваційного менеджера. Інноваційний менеджер в сучасних умовах повинен бути перш за все організатором інноваційного процесу, винахідником, підприємцем, який береться за реалізацію чужої ідеї, ініціює її практичне здійснення.

Висновки. Як переконає світова та українська практика, вміле використання всього потенціалу підприємства, раціональна організація та управління ним мають вирішальну роль, особливо в кризових умовах. Нині більшість українських підприємств усвідомила, що необхідні інноваційні, принципово нові методи управління персоналом та організацією в цілому.

Концептуальною основою забезпечення стабільності функціонування підприємств

морегосподарського комплексу в умовах динамічного економічного середовища має стати науково обґрунтована інноваційна стратегія підприємства, яка б дала можливість розуміти під стратегією довгострокове планування, то інноваційна стратегія має відношення до всієї тривалості процесу – від досліджень, виробництва і збуту до використання. Вона визначає темп підвищення технологічного рівня і пов'язаних з ним затрат розумової праці. Досвід промислово розвинутих країн є взірцем того, як їх підприємства проводять інноваційну стратегію, збільшуючи обсяг виробництва, реалізації та прибутку, підвищуючи продуктивність праці, прискорюючи оборотність вкладеного капіталу, освоюючи і поставляючи на ринок якісно нові види продукції з метою підвищення норми прибутку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПИСОК:

1. Державна підтримка розвитку морегосподарського комплексу України (організаційні та правові аспекти): монографія / [О.М. Кібік, О.П. Подцерковний, Ю.З. Драпайло, В.О. Котлубай та ін.]; за ред. О.М. Кібік, О.П. Подцерковного. – Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2014. – 442 с.
2. Іртищева І.О. Сучасний розвиток транспортної системи України / І.О. Іртищева, К.М. Корнієнко // Прикладна економіка – від теорії до практики: Матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. – Тернопіль, 15 жовтня 2015 р.: ТНЕУ, 2015. – С. 72-75.
3. Іртищева І.О. Особливості формування інвестиційного забезпечення галузі в контексті національної антикризової політики / Іртищева І.О., Стройко Т.В., Бойко Є.О. // Збірник наукових статей: «Менеджмент у XXI сторіччі: методологія і практика» – Полтава: видавець Шевченко Р.В., 2014. – С. 123-127.
4. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник / За ред. П. П. Микитюка. – Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.
5. Бойко Є.О. Необхідність створення морських кластерів в Україні / Є.О. Бойко // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2012. – № 8 (34). – С. 52-55.
6. Бойко Є.О. Трансформаційні процеси морегосподарського комплексу України: проблеми і механізми їх реалізації / Є.О. Бойко // Нова модель регіонального економічного зростання: науково-теоретичні проблеми і механізми реалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 19 листопада 2015 р. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – С. 24-26.
7. Трофименко Г.С. Розвиток інноваційного менеджменту в Україні / Г.С. Трофименко, В.О. Зелік // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14_NPE_2015/Economics/15_192569.doc.htm